

Bibliografia

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

BEBA P.: **Modele optymalizacyjne regionalnej alokacji środków strukturalnych Wspólnej Polityki Rolnej.** – Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2017, 201 s.

Z chwilą integracji z UE polska wieś i rolnictwo stały się beneficjentem znacznych środków finansowych przeznaczonych na pomoc rozwojową. W obecnym, czwartym już programie wspierającym wieś i rolnictwo, czyli PROW 2014-2020, na realizację wszystkich priorytetów przeznaczonych jest 13,5 mld euro. Wydatkowanie tak poważnych środków publicznych, szczególnie o znaczeniu prorozwojowym, stanowi wielkie wyzwanie dla administracji państwowej, a kwestia ich optymalnej alokacji jest niezwykle ważna z punktu widzenia efektywnego wykorzystania. Środki finansowe PROW są centralnie rozdzielane przez ARiMR, a ze względu na szerokie i zróżnicowane grono beneficjentów oraz brak obiektywnych mierników wykorzystania funduszy alokacja jest procesem trudnym i złożonym. Z reguły konieczne jest dokonywanie przesunięć w wydatkowaniu środków pomiędzy działaniami w stosunku do pierwotnie zakładanego rozdziału. Autorka monografii podjęła się budowy modeli optymalizacyjnych wspierających proces alokacji środków dla wsi i rolnictwa w ujęciu regionalnym, z uwzględnieniem odpowiednio dobranych wskaźników rozwoju. Wykorzystano metodę analizy czynnikowej oraz modelowania optymalizacyjnego, a podstawę empiryczną stanowiły dane GUS, MRiRW, IUNG-PIB i GIJHAR. Zaproponowane dla 6 regionów modele pozwalają uwzględnić zróżnicowanie wsi i rolnictwa w Polsce oraz mogą służyć wspomaganiu projektowania rozdziału funduszy strukturalnych w sposób bardziej dopasowany do specyficznych potrzeb regionów. Po odpowiednich modyfikacjach mogą być wykorzystane do alokacji środków publicznych pochodzących z innych źródeł. (M.M.)

Polska wieś 2018. Raport o stanie wsi. Red. nauk. J. Wilkin, I. Nurzyńska. Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2018, 247 s.

Kolejny, dziesiąty w serii „Raport o stanie wsi” w interdyscyplinarny sposób ukazuje przemiany społeczno-gospodarcze, polityczne i demograficzne dokonujące się na obszarach wiejskich. Jego autorzy, wybitni eksperci z dziedziny ekonomii, socjologii i politologii, opisują i wyjaśniają najważniejsze procesy, struktury i problemy występujące

na polskiej wsi. Tematyka tegorocznego raportu dotyczy zmian strukturalnych ludności wsi, źródeł utrzymania i zakresu występowania ubóstwa, głównych problemów społecznych, zmian struktury społecznej, „politycznej mapy” wsi, kierunków i rezultatów głównych przemian polskiego rolnictwa, przebiegu i efektów integracji europejskiej w odniesieniu do rolnictwa i obszarów wiejskich. Z uwagi na jubileusz 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości osobny rozdział raportu prezentuje ewolucję wsi i rolnictwa w latach 1918-2018. Dla wyodrębnionych okresów historycznych – międzywojenny, II wojna światowa, PRL, transformacja postsocjalistyczna i budowa II RP, integracja z UE – opisano i wyjaśniono elementy ciągłości, trwałości i podobieństwa sytuacji wsi w stuleciu oraz cechy wyraźnie różnicujące, a wręcz osobliwe poszczególnych okresów. Ukazano także sposób integracji wsi z gospodarką, społeczeństwem i systemem instytucjonalnym państwa. (M.M.)

Uwarunkowania procesów odnowy i rewitalizacji wsi w Polsce. Red. M. Dej, Ł. Sykała. – Komisja Obszarów Wiejskich PTG, IGiPZ PAN, Warszawa 2017, 176 s. Seria „Studia Obszarów Wiejskich”, t. 48.

Prezentowana publikacja jest rezultatem seminarium pt. „Odnowa i rewitalizacja wsi. W kierunku nowych paradygmatów kształtowania wiejskiej przestrzeni”, które odbyło się w czerwcu 2017 roku. Prezentuje zagadnienia dotyczące różnego rodzaju czynników przestrzennych i społeczno-ekonomicznych oraz ram instytucjonalno-organizacyjnych warunkujących realizację oraz przebieg rozpatrywanych procesów. Analizy prowadzone były w skali krajowej, regionalnej i subregionalnej oraz na poziomie studiów przypadku konkretnych gmin i wsi. W poszczególnych rozdziałach monografii omówione zostały następujące zagadnienia:

- specyfika i zakres pojęcia „odnowa wsi” oraz propozycja definicji uwzględniającej różne punkty widzenia,
- rozumienie pojęcia „wiejskość” na gruncie socjologii wsi i geografii humanistycznej,
- powojenne przemiany ludnościowo-osadnicze jako kluczowe wyzwania odnowy i rewitalizacji oraz całego procesu rozwoju obszarów wiejskich,
- charakterystyka i typologia regionalnych programów odnowy wsi,
- wsparcie odnowy wsi w ramach PROW 2007-2013,
- główne założenia procesu rewitalizacji w obecnym okresie programowania,
- możliwości wykorzystania cennych zasobów dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich w procesie ich rewitalizacji,
- znaczenie zasobów lokalnych w odnowie wsi,
- identyfikacja i charakterystyka głównych problemów społecznych w oparciu o założenia koncepcji zabezpieczenia egzystencji. (M.M.)

WIŚNIEWSKA-PALUSZAK J.: **Sieci agrobiznesu w świetle teorii ekonomii.** – Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2018, 356 s.

Kategorie sieci są rozpoznawane we wszystkich możliwych sferach życia człowieka: materialnej, organicznej, technicznej, medialnej i społecznej. Sieci gospodarcze wyodrębnione na gruncie ekonomii kształtują strukturę przemysłu, biznesu i łańcuchów dostaw. Są sposobem na poprawę jakości i wzrost wartości oraz mechanizmem regulującym. Zainteresowanie powstawaniem sieci w branżach rozproszonych, takich jak agrobiznes, jest stosunkowo najnowszym kierunkiem badawczym. Omawiana publikacja, o oryginalnym i nowatorskim charakterze, stanowi wnikliwe studium wpisujące się w nurt tych badań. Głównym celem monografii jest zdefiniowanie i konceptualizacja sieci agrobiznesu. Kolejne rozdziały przedstawiają:

- metody, techniki i narzędzia, za pomocą których realizowano badania sieci agrobiznesu;
- istotę integracji agrobiznesu oraz jej charakterystyczne cechy w formie pionowej i poziomej;
- możliwości zastosowania teoretycznych podstaw ekonomii w wyjaśnianiu zjawiska sieci w ogóle, a w szczególności w agrobiznesie;
- typy, cele i funkcje sieci w agrobiznesie oraz analizę znaczenia, stopnia i zakresu wykorzystania badań;
- modelowanie sieci agrobiznesu na podstawie wieloparadygmatycznych podstaw ekonomii.

Praca oprócz walorów poznawczych i metodycznych ma wymiar użyteczny, gdyż sformułowane wnioski mogą służyć do przygotowania zaleceń dla polityki państwa. (M.M.)

Oprac. (M.M.)

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BAER-NAWROCKA A., POCZTA W.: **Die Veränderungen in der polnischen Landwirtschaft – eine langfristige Analyse** (Zmiany długookresowe w polskim rolnictwie). *Berichte über Landwirtschaft* 2018, vol. 96, nr 1, 25 s., doi: <http://dx.doi.org/10.12767/buel.v96i1.188>

Autorzy artykułu omówili przemiany w polskim rolnictwie w latach 1989-2016. W pierwszym okresie w sektorze trwały procesy dostosowawcze do modelu gospodarki rynkowej, a następnie do integracji z UE i funkcjonowania w ramach WPR. Zmiany restrukturyzacyjne i modernizacyjne w rolnictwie będącym istotnym sektorem gospodarki narodowej były głębokie, ale nie zostały zakończone. Powierzchnia użytków rolnych uległa zmniejszeniu, a powierzchnia średniego gospodarstwa wzrosła, ale struktura gospodarstw rolnych nadal jest rozdrobniona. Zasoby siły roboczej nie uległy zmianie, ale zwiększyły się zasoby majątku trwałego. Autorzy wykazali, że pozytywny wpływ odegrało wsparcie w ramach WPR oraz że sektor osiągnął ogromny sukces w handlu zagranicznym. Wyzwaniem przyszłej polityki rolnej i gospodarczej będzie przede wszystkim dalszy rozwój obszarów wiejskich, tworzenie miejsc pracy na wsi oraz intensyfikacja przemian strukturalnych w gospodarstwach rolnych. (P.S.)

BARTKOWICZ J.: **Owady jadalne w aspekcie żywieniowym, ekonomicznym i środowiskowym.** – *Handel Wewnętrzny* 2018, nr 2, s. 77-89.

Owady jadalne, bogate w białko, tłuszcze, witaminy, składniki mineralne i błonnik, stanowią nowe, alternatywne źródło składników odżywczych o dużym poziomie bezpieczeństwa i niskich nakładach finansowych. Od 2004 roku światowa organizacja FAO zainteresowana jest wykorzystaniem tych owadów w żywieniu człowieka oraz wdrożeniem ich hodowli. Dotychczas poznano 200 gatunków owadów jadalnych, a wśród nich np. różne rodzaje chrząszczy, termyty, szarańcze, motyle, świerszcze. Jadalne mogą być wszystkie stadia rozwoju: larwy, poczwarki, formy dorosłe owadów. Autorka artykułu dokonała przeglądu literatury na temat zawartości składników odżywczych oraz korzyści ekonomicznych i dla środowiska naturalnego, które wynikają z wykorzystania w żywieniu człowieka owadów. Przedstawiła także wyniki badań i ocenę zachowań konsumentów z Trójmiasta wobec owadów jadalnych jako źródła żywności. Stwierdziła, że ankietowani okazali ciekawość i otwartość na nowe, alternatywne źródło pożywienia i wyrazili gotowość udziału w warsztatach gastronomicznych. (M.M.)

FLEISCHER A., TCHETCHIK A., BAR-NAHUM Z., EVYATAR TALEV E.: **Is agriculture important to the agritourism attraction market in Israel?** (Czy rolnictwo jest ważne dla agroturystyki? Rynek atrakcji turystycznych w Izraelu). – *European Review of Agricultural Economics* 2018, vol. 45, nr 2, s. 273–296, doi:10.1093/erae/jbx039.

Usługi agroturystyczne stanowią ważną formę dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych. W wielu krajach agroturystyka rozwija się dynamicznie i zyskuje coraz większą popularność wśród konsumentów. Po stronie podażowej wynika to z chęci poprawy sytuacji dochodowej w rolnictwie, a wzrastający popyt na usługi agroturystyczne to rezultat poprawy zamożności społeczeństwa i przemian w stylu życia. Działalność agroturystyczna prowadzona jest zarówno przez gospodarstwa rolne, jak i przez różne podmioty wykorzystujące zasoby i udogodnienia właściwe obszarom wiejskim. Gospodarstwa rynkowe wyróżnia z reguły możliwość konsumpcji lub wytwarzania produktów rolnych na miejscu. Z kolei inne podmioty koncentrują się na oferowaniu zakwaterowania, posiłków i różnych form rekreacji na świeżym powietrzu. W artykule modelowano i oszacowano rynek atrakcji turystycznych rozpatrywanych jako tzw. dobra zróżnicowane. Autorzy opierali się na danych statystycznych z Izraela oraz wynikach ankiety przeprowadzonej w 2014 roku wśród dziewięćdziesięciu osób prowadzących działalność agroturystyczną. W analizach wykorzystano zagnieżdżony model logitowy funkcji popytu oraz założenia oligopolistycznej konkurencji cenowej obecnej między firmami wytwarzającymi dobra zróżnicowane. Z przeprowadzonych badań wynikało, że ogólny poziom zadowolenia ze świadczonych usług agroturystycznych był większy u klientów podmiotów bazujących na wiejskich zasobach i rekreacji niż u przebywających w typowo rynkowych gospodarstwach rolnych. Mimo że koszty pobytu i działalności tych ostatnich były niższe, to o wyborze oferty decydowało preferowanie korzystania z typowo wiejskich udogodnień. Udokumentowano również większy wpływ na poziom satysfakcji turystów pośrednich programów wsparcia działalności agroturystycznej (rozwój wiejskiej infrastruktury) niż pomocy bezpośredniej (subsidia do prowadzonej działalności). (M.D.)

GRZYBOWSKA-BRZEZIŃSKA M., GRZYWIŃSKA-RĄPCA M.: **Rynek żywności ekologicznej w aspekcie rozwoju zjawiska świadomej konsumpcji.** – *Handel Wewnętrzny* 2018, nr 2, s. 168-177.

Świadoma konsumpcja to podejmowanie wyborów dotyczących nabycia produktów/usług na podstawie wiedzy na temat ich społecznych, ekologicznych i politycznych konsekwencji. W praktyce oznacza zdobywanie informacji na temat producentów, technologii, możliwości utylizacji oraz zastanowienie się nad całą kwestią zakupu, zaczynając od motywacji i potrzeb. Świadoma konsumpcja promuje takie działania jak redukcja użycia, współdzielenie, używanie ponowne. Jednym z wielu jej przejawów jest interesowanie się społeczeństwa ograniczeniem zanieczyszczania środowiska naturalnego i prowadzeniem zdrowego stylu życia, co przekłada się na wzrost zapotrzebowania na produkty żywnościowe wytwarzane w sposób ekologiczny. Autorki artykułu, na podstawie badań prowadzonych w latach 2010–2013 metodą ankietową w wybranych miastach pół-

nocno-wschodniej Polski, przedstawiły i oceniły popyt na żywność ekologiczną wśród świadomych konsumentów oraz określiły perspektywy tego rynku. Badanie dotyczyło: motywów wyboru żywności ekologicznej, struktury nabywanych produktów, barier zakupu żywności ekologicznej. Ankietowani jako główny atrybut żywności ekologicznej wskazali sposób wytwarzania ograniczający zanieczyszczenie środowiska i deklarowali konieczność promocji znaczenia świadomego korzystania z zasobów naturalnych. Jako główne bariery zakupu uznali ograniczony asortyment produktów, małą liczbę punktów sprzedaży oraz wysokie ceny. (M.M.)

ISCAN T.B.: **Redistributive land reform and structural change in Japan, South Korea and Taiwan** (Redystrybucyjna reforma rolna i zmiana strukturalna w Japonii, Korei Południowej i Tajwanie). – *American Journal of Agricultural Economics* 2018, vol.100, nr 3, s. 732-761; doi: 10.1093/ajae/aax093.

Reformy rolne przeprowadzone po II wojnie światowej w Japonii, Korei Południowej i na Tajwanie postrzegane są jako ważny czynnik, który przyczynił się do wzrostu gospodarczego tych krajów. Przed reformą gospodarki Japonii, Korei i Tajwanu były silnie uzależnione od sektora rolnego, angażującego znaczące zasoby pracy. Gros gruntów rolnych należał do wąskiej grupy dużych właścicieli ziemskich, a produkcją rolną zajmowało się wielu drobnych rolników dzierżawców, posiadających jednocześnie małe działki. Po przekształceniach dzierżawa praktycznie zaniknęła i zaznaczył się istotny odpływ siły roboczej z rolnictwa. Niezależnie od tego przez długi czas utrzymała się drobna własność ziemską. Wprowadzony w rozpatrywanych krajach nowy ustrój rolny nie miał na celu poprawy produktywności rolnictwa. Powojenne władze dążyły przede wszystkim do zyskania poparcia wśród chłopów (Korea, Tajwan) lub chciały osłabić siły militarystyczne (Japonia). W artykule analizowano bezpośredni i pośredni wpływ reform rolnych na tempo przeobrażeń strukturalnych w gospodarce i poziom dochodów *per capita*. Wykorzystano dwusektorowy model ekonomiczny uwzględniający główne charakterystyki rolnictwa i pozostałych branż gospodarki obejmujący okres przed i powojenny. Z przeprowadzonych badań wynikało, iż reformy rolne w Japonii, Korei Południowej i Tajwanie spowodowały realokację około połowy zasobów pracy z rolnictwa do innych sektorów gospodarki. Zmiany w rozdysponowaniu ziemi były istotnym stymulatorem industrializacji i stworzyły dogodne warunki dla późniejszego rozwoju gospodarczego (ograniczenie klientelizmu, poszerzenie dostępu do dóbr publicznych). Niemniej oszacowany wpływ reform rolnych na poziom dochodów mieszkańców był niewielki. (M.D.)

KITA K.: **Zmiany samowystarczalności żywnościowej wybranych krajów azjatyckich**. – *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 2018, nr 121, s. 55-70.

W gospodarce zamkniętej samowystarczalność żywnościowa oznacza pokrywanie zapotrzebowania rynku wewnętrznego na żywność przez produkcję krajową. W gospodarce otwartej jest rozumiana jako zdolność całej gospodarki do pokrycia popytu na pod-

stawowe produkty rolno-spożywcze rodzimą produkcją oraz uzupełnienie asortymentu żywności importem. Samowystarczalność żywnościowa identyfikowana jest z bezpieczeństwem żywnościowym, ale go nie oznacza. W czasie kryzysu żywnościowego z lat 2007-2008 wiele krajów uznało samowystarczalność żywnościową za priorytet gospodarczy i polityczny. Autorka artykułu określiła zmiany w poziomie samowystarczalności żywnościowej w wybranych krajach Stowarzyszenia Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN): Burnei, Filipin, Kambodży, Indonezji, Laosu, Malezji, Tajlandii i Wietnamu dla lat 2003-2013. Za pomocą miernika stanowiącego wyrażony w procentach iloraz produkcji krajowej i krajowego zużycia badała następujące produkty żywnościowe: zboża, owoce, warzywa, rośliny cukrodajne, oleje roślinne, mięso wołowe, wieprzowe i drobiowe, baraninę, kozinę, mleko, jaja, ryby i owoce morza. Stwierdziła, że dla ryżu wskaźnik samowystarczalności w Birmie, Indonezji, Laosie i na Filipinach kształtował się na poziomie 90-100%, a wyższy był tylko w Tajlandii i Wietnamie. W zakresie produkcji roślin cukrodajnych wszystkie kraje zaspokajały zużycie wewnętrzne. Zaobserwowała także wzrost spożycia produktów pochodzenia zwierzęcego, co wynika z poprawy sytuacji materialnej mieszkańców regionu. (M.M.)

MOON W., PINO G.: **Do U.S. citizen support government intervention in agriculture? Implication for the political economy of agricultural protection** (Czy obywatele Stanów Zjednoczonych popierają interwencję rządu w rolnictwie? Implikacje dla ekonomii politycznej rolniczego protekcjonizmu). – *Agricultural Economics* 2018, vol. 49, nr 1, s. 119–129, doi: 10.1111/agec.12400.

Niezależnie od szeroko rozpoznanych i różnorodnych korzyści płynących z wolnego handlu, w większości krajów świata obowiązuje protekcjonizm rolny. W ostatnich latach w ekonomii politycznej analizowano preferencje grup interesów i polityków oraz ich wzajemne interakcje w obrębie systemów instytucjonalnych, jako kluczowy czynnik sprzyjający ograniczeniu liberalizacji wymiany handlowej. W wyniku tych studiów stwierdzono konieczność przedstawienia podatnikom szczegółowych informacji na temat gospodarczych skutków ochrony krajowych rynków rolno-żywnościowych. W artykule rozpatrywano poglądy konsumentów ze Stanów Zjednoczonych na temat interwencji rządu na rynkach rolnych i polityki handlowej w zakresie obrotu produktami rolno-spożywczymi. Ankieta internetową objęto reprezentatywną dla populacji całego kraju ponad pięćdziesiątą grupę respondentów. Stwierdzono, iż ponad dwie trzecie badanych było zwolennikami protekcjonizmu rolnego, a przeszło połowa z nich popierała aktywne zaangażowanie państwa w sektor rolny. Wykorzystując modele tobitowe autorzy analizowali opinie o interwencjonizmie rolnym w różnych grupach społeczno-demograficznych. Poparcie dla liberalizacji rynków rolnych i wolnego handlu produktami żywnościowymi rosło zwykle wraz z poziomem zamożności, wykształcenia i wieku badanych. Dla postrzegania analizowanych zagadnień istotne znaczenie miał stosunek respondentów do kwestii bezpieczeństwa żywnościowego, zrównoważenia środowiskowego i wielofunkcyjności produkcji rolnej, a także rolnictwa rodzinnego. W konwencjonalnej ekonomii politycznej konsumenci i podatnicy powinni krytycznie oceniać przedsięwzięcia polityczne sprzyjające zwiększeniu obciążeń podatkowych.

Wyniki badań przedstawione w artykule nie potwierdziły tej tezy. Zdaniem autorów w jej wyjaśnieniu pomocne może być odwołanie się do uwarunkowanej kosztowo bierności elektoratu oraz do wyznawanych przez niego wartości. (M.D.)

NETTLE R., CRAWFORD A., BRIGHTLING P.: **How private-sector farm advisors change their practices: an Australian case study** (Jak prywatni doradcy rolnicy zmieniają swoje praktyki: przypadek Australii). – *Journal of Rural Studies* 2018, vol. 58, s. 20-27, doi: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.12.027>.

Ważną rolę w rozwiązywaniu współczesnych problemów rolnictwa mogą odegrać doradcy rolniczy. Potrzebę szkolenia oraz pogłębiania wiedzy i kompetencji coraz częściej wyrażają sami doradcy, a także rolnicy, z którymi współpracują. W artykule zaprezentowano wyniki badań nad procesem podnoszenia kwalifikacji prowadzonych w latach 2009-2014 wśród doradców rolniczych z Australii specjalizujących się we wspieraniu gospodarstw rolnych z produkcją mleka. Badane osoby były uczestnikami programu „Ludzie w mleczarstwie”, który polegał m.in. na poszerzeniu kwalifikacji w dziedzinie zarządzania gospodarstwami, zwłaszcza o kwestie zatrudnienia i organizacji pracy. Konieczność wsparcia gospodarstw w tym zakresie wynikała z faktu zasadniczych zmian zachodzących w funkcjonowaniu gospodarstw mlecznych w Australii. Polegały one na dynamicznym zastępowaniu rodzinnej siły roboczej pracownikami najemnymi. Z przeprowadzonych badań wynikało, że uczestnictwo doradców w kursach doskonalenia zawodowego wiązało się z trudnościami w zdobywaniu nowych wiadomości i stosowaniu ich w praktyce. Doradcy mieli problemy w opanowywaniu zagadnień związanych z prawem pracy czy zarządzaniem pracownikami i początkowo niechętnie świadczyli usługi w nowym obszarze. Jednak w wielu przypadkach uczestnictwo w szkoleniu okazało się być korzystne zarówno dla doradców, jak i rolników. Ci pierwsi powiększając swoje kompetencje, nie tylko pozyskali nowych kontrahentów, ale także poprawili jakość oraz zakres usług świadczonych dotychczasowym klientom. Zdaniem autorów niezbędna jest zmiana podejścia doradców do swojej profesji. Muszą się uczyć, ćwiczyć w praktyce oraz w nowy sposób postrzegać funkcje własnego zawodu. (M.D.)

PETERSEN J., HESS S.: **Die Zukunft der Milch-Lieferbeziehungen aus Sicht der Landwirte** (Przyszłość umów kontraktacyjnych na dostawy mleka z punktu widzenia rolników). – *German Journal of Agricultural Economics* 2018, vol. 67, nr 2, s. 80-94, www.gjae-online.de.

System kontraktacji w niemieckiej branży mleczarskiej wymaga reformy, gdyż sygnały cenowe płynące z rynku uniemożliwiają odpowiednie zarządzanie wolumenem produkcji i przetwórstwa. Autorzy artykułu przeprowadzili badania ankietowe w różnych regionach Niemiec. Z wykorzystaniem metod Choice-Experiments i Random-Parameter-Logit-Modell analizowali preferencje rolników z punktu widzenia poszczególnych elementów umów kontraktacyjnych: ustalanie cen, okres obowiązywania i wypowiedzenia umowy, ilość dostarczanego surowca. Wyniki badań wykazały bardzo duże

różnice regionalne. Duże gospodarstwa oczekują precyzyjnych umów kontraktacyjnych, a małe i średnie gospodarstwa wolą umowy prostsze, bez regulacji ilości dostarczanego surowca. Większość rolników preferuje raczej krótkie okresy wypowiedzenia umów. Gospodarstwa we wschodnich landach oczekują zmian w systemie kontraktacji, podczas gdy gospodarstwa z terenów zachodnich Niemiec sceptycznie podchodzą do reformy systemu. (P.S.)

STRZELECKA A.: Zmiany dochodów drobnych gospodarstw rolnych w Polsce. – Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych 2018, nr 1, s. 73-91.

Autorka analizowała zmiany w poziomie i strukturze źródeł dochodów drobnych gospodarstw rolnych. Dane do badań pochodziły z bazy Polskiego FADN z lat 2010-2015 z gospodarstw o wielkości ekonomicznej 4-8 tys. euro SO (bardzo małe) położonych na terenie całego kraju. W badaniach wykorzystano następujące kategorie danych: dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, dochód uzyskiwany spoza gospodarstwa rolnego (praca najemna, emerytura i renta, pozostałe świadczenia społeczne, zarejestrowana działalność pozarolnicza, inne źródła), dopłaty do działalności operacyjnej (dopłaty do produkcji roślinnej i zwierzęcej, do rozwoju obszarów wiejskich, do zużycia bezpośredniego, do kosztów czynników zewnętrznych, płatności „decoupled” oraz pozostałe dopłaty). Autorka stwierdziła malejące znaczenie dochodu rolniczego w strukturze źródeł utrzymania badanych gospodarstw rolnych i istotny wpływ dopłat do działalności operacyjnej. Od 2013 roku bez dodatkowego wsparcia finansowego dochód rolniczy drobnych gospodarstw miałby wartość ujemną. Uzyskane wyniki dowodzą dywersyfikacji źródeł dochodów przez badane gospodarstwa oraz istotnego znaczenia alternatywnych źródeł utrzymania. (M.M.)

STUART A.: Climate change and ideological transformation in United States agriculture (Zmiana klimatu a transformacja ideologiczna w rolnictwie Stanów Zjednoczonych). – Sociologia Ruralis 2018, vol 58, nr 1, s. 63-82, doiI: 10.1111/soru.12175.

Dzięki badaniom oraz działalności organizacji ekologicznych, instytucji naukowych i publicznych świadomość możliwych zagrożeń wynikających z globalnego ocieplenia staje się obecnie udziałem coraz większej grupy ludzi. Nie dotyczy to jednak ponad połowy amerykańskiego społeczeństwa. Kwestie środowiskowe są w tamtejszej debacie publicznej przedmiotem głębokiego sporu politycznego. W Stanach Zjednoczonych po stronie partii i organizacji konserwatywnych, kwestionujących znaczenie czynników antropogenicznych w zmianach klimatycznych, opowiadała się do niedawna większość rolników. Celem artykułu była pogłębiona analiza poglądów producentów rolnych z tzw. Pasa Kukurydzy na temat przyczyn i skutków zmian klimatu oraz możliwości ich ograniczenia. Do tego celu autorka wykorzystwała dane i informacje zebrane ze 154 gospodarstw zlokalizowanych w trzech stanach USA (Iowa, Indiana i Michigan). Przy interpretacji wyników wykorzystwała teorię transformacji orientacji ideowych sformułowaną przez Gorana Therborna. Z badań wynikało, że większość ankietowanych

uznała fakt zmian klimatycznych oraz wpływu na nie zarówno czynników naturalnych, jak i działalności człowieka. Wyniki ilustrowały niejednoznaczność w orientacjach ideowych rolników i mogą sugerować spadające zaufanie do ruchów politycznych poddających w wątpliwość kwestię zmian klimatycznych. Niemniej, zdaniem autorki, niezależnie od zmian indywidualnych poglądów rolników, dominująca pozycja rolnictwa industrialnego będzie ograniczała wprowadzanie w USA przedsięwzięć minimalizujących skutki globalnego ocieplenia. (M.D.)

Oprac. Zespół